

LUKÁCS GYÖRGY KÖSZÖNTÉSE

85. SZÜLETÉSNAJJA ALKALMÁBÓL

A Magyar Irodalomtörténeti Társaság vezetősége és az *Irodalomtörténet* szerkesztő bizottsága nevében szívből, szeretettel köszöntjük a 85. születésnapját ünneplő Lukács Györgyöt és további jó egészséget, töretlen munkakedvet és munkabírást kívánunk neki.

Lukács György minden tekintetben rendhagyó jelenség a magyar — de nem csak a magyar — szellemi firmamentumon: amikor mások már évtizedek óta csak a „készből”, fiataláguk credményeiből élnek, ő — megindító és lelkesítő fiatalággal — szinte új életművet hozott létre és teljesít ki — olyat, mely magában is díszére válna egy munkás emberi élet egészének.

Ha az antikvitásban születik, valószínűleg még az életében a föld fölé emeli őt a „több élet legendája”; de antikvitás és legenda nélkül is alig lehet elvonatkoztatni gondolatunkat a „több élet” fogalmától, hiszen az életpálya, az emberi aktivitás, amely Lukács György osztályrészéül jutott, vagy helyesebben amelyet vállalt, kialakított, kivívott magának, szintén sokszorta több, mint ami egy emberi életbe általában belefér. S ebben az útban talán nem is az a legmeglepőbb, hogy a századvégi bankvezér jólpárnázott gyermekszobájából a heidelbergi filozófus — famulus diáktanyáján át az osztályharc csataterére vezetett, hogy a cselekvés és elmélkedés szerencsés — de irányított szerencsés — váltakozását és dialektikáját tudta kialakítani az életben s ennek mindkét szárát a gondolati érettség és horizont kiteljesítőjévé tudta tenni, — bár mindez nem kis érdem s nem kis csoda. Az igazán meglepő és példaszzerű — legalább számomra — az, hogy ezt az utat a jellemi és gondolati integritás

lényegi csorbulása nélkül tette, tehette meg. Ennek egyik nagyjelentőségű, eléggé nem becsülhető következménye az is, hogy e hatalmas életmű — bár szerzője némely részét megtagadta s ennél jóval jelentősebb részét további munkássága által meghaladottnak tudja — kezdeteitől a mostani kiteljesedéséig mély, szerves egységet mutat, — pontosan azt az egységet, amely a szó igazi értelmében vett életművet elválasztja az egy élet alatt termelt művek összességétől.

Közhely ma már megállapítani azt, hogy Lukács György az egyetlen magyar filozófus és esztétikus, akinek neve, híre átlépte az ország határait. Sőt, ami ennél sokkal több: nem csak a neve, hanem a művei; nemcsak a híre, hanem a gondolatai, a hatása tartozik ma a nemzetközi progresszív szellemi élet alapspektrumába. Műveit Latin-Amerikától Japánig ismerik, tanai, nézetei fölött Moszkvától Párizsig, Londontól Sidney-ig vitakoznak. De nagysága nemzetközi méreteit nem ritkán próbálta meg — hol a kártékony túlbuzgalom, hol a nacionalista bezárkózással védekező ideológiai ellenségesség — személye és szerepe honi jelentősége ellen fordítani, a nagyvilágnak adva őt s bennünket megfosztani próbálva tőle. Pedig — s ez egyre világosabbá válik az időben — az az egész, amelyet Lukács György *élete és életműve* alkot, szervesen hordozza a hazai indítatást, a hazai valóságot, — s végül oda is kellett visszahajlania, visszahatnia.

Ha azok után a tengelyek után kutatunk, amelyeken az egész életmű forog, azt hiszem, két névre redukálhatjuk. S e két név: Ady és Lenin. Ady a fiatalember életre szóló, meghatározó élménye volt — hogy mennyire az, azt legutóbbi nyilatkozatai is élénken bizonyítják, ha nem lenne eléggé meggyőző bizonyíték nagyjelentőségű Ady-tanulmánya —, akitől az esztétikai megrendülésen túl éppen a költészet társadalmi szerepét, elhivatottságát, elkötelezettségét tanulta meg, egy hosszú életre s egy rendkívül gazdag esztétikai életműre vonatkozó érvénynyel. Lenin pedig a már-nem-teljesen-fiatal filozófus alapélménye lett: gondolatai és személyes gondolkodói példája hatása alatt tanulta meg Lukács Marxot igazán érteni, a marxi

gondolatot és metodikát tudományos működése alap-regulájává változtatni.

Ki tudná ma már megmondani, hogy Lenin tanítása vagy Ady gyakorlati példája volt-e az eredendő forrása Lukács esztétikai magatartásának, amely sosem elégedett meg a regisztrálással, mindig inspirálni, irányítani is akart; a világ megváltoztatásának marxista követelményét nemcsak általában a történelemre — a művészetre és saját szűkebb területére, tudományára is mindig érvényesnek tudta. Lehetett és lehet, talán kellett és fog is kelleni egyes lukácsi ítéletekkel, nézetekkel vagy tételekkel vitatkozni — ezt egyébként ki sem hívja és kívánja jobban mint ő, akinek igazi eleme a vitatkozás, akinek a szeme másképpen villan, a vére frissebben pezsdül, ha szellemi pengék csattanását hallja. De az, azt hiszem vitathatatlan, hogy fellépése, tevékenysége és e tevékenység egyre növekvő hatása óta az esztétikai gondolkodáson az ő elmékedése és ítélete el nem törölhető nyomot hagyott, nemcsak híveiben és tagadóiban, de még az iránta közömböseken is.

A lukácsi életműnek aránylag szerény része az, amely közvetlenül a magyar irodalom dolgaival foglalkozik. De ha az érdeklődés szinte első lépéseitől kezdve a világirodalom és az emberi gondolat egészével jegyezte is el, a szenvedély a Tháliától a Valóságig és az előtt és azon túl is kötötte mindahhoz, amit a magyar szellem teremteni képes volt, s harcolt mindaz ellen, ami ezt a termést elsorvaszthatta, eltorzíthatta. Nyilván ez a higgadt szavak mögött is lappangó szenvedély okozta, hogy szinte mindig szenvedélyes reakciót is váltott ki megszólalása, Balázs Béla melletti hajdani kiállításától legutóbbi, a magyar irodalomtörténetről folytatott beszélgetéséig — de ez mindig az indulatok és eszmék tisztulásához, a tények és erővonalak világosabb látásához vezetett.

Lukács György tanításáról az évtizedek során nem egyszer vélték vagy határozta el vitapartnerei, hogy túlhaladott, talonba tehető. Ez a tanítás azonban mindig életképesebbnek és jövővel teljesebbnek bizonyult, mint ellenzőié. Hogy az idő s a tudomány előbb-utóbb túl fog jutni egyik vagy másik

tételén, bizonyos; de ma már az is bizonyos, hogy irodalomtörténet és esztétika csak úgy juthat messzebb Lukács György teljesítményénél, ha nem megkerülni vagy átlépni próbálja, hanem a hegeli „aufhebung” értelmében elsajátítva továbbfejleszti. Ez azonban még távoli perspektíva: a magyar irodalomtörténet és esztétika előtt közvetlen feladatként az áll, hogy ennek első lépését, az elsajátítást, a magábaolvasztást valósítsa meg, — nem formálisan és deklaratív jelleggel, hanem az egész eszmerendszer és tudományos magatartás lényegét illetően. Ez az évforduló is erre figyelmeztet, erre hív fel; méltóképpen megünnepelni is csak ezzel tudjuk.

NAGY PÉTER